

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ СЛОВОТВОРЕННЯ

У статті висвітлюються особливості формування лексичної сторони мовлення у дітей середньої вікової групи дошкільного закладу із загальним недорозвитком мовлення, шляхом використання засобів словотворення.

Ключові слова: лексична компетенція, мовлення, словник, загальний недорозвиток мовлення, словотворення, корекція.

The article highlights the peculiarities of the formation of the lexical side of speech in children of the middle age group of preschool with general speech underdevelopment, using the means of word formation.

Keywords: lexical competence, speech, vocabulary, general speech underdevelopment, word formation, correction.

Мовленнєва компетенція – здатність людини доречно і послідовно висловлюватися рідною мовою у будь-яких життєвих обставинах (озвучувати свої думки, наміри, бажання, прохання), висловлюватися, розмовляти, пояснювати, розмірковувати, оцінювати, використовувати як вербальні, так і невербальні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності, форми ввічливості (мовленнєвий етикет); слідкувати за своїм мовленням та мовленням оточуючих, виправляти помилки, дотримуючись загальної культури мовлення, прагнути творчо реалізуватися.

Головна мета цілеспрямованої роботи з розвитку мовлення дошкільників – це формування мовленнєвої компетенції як однієї з основних характеристик особистості та спрямованість її на діяльне системне застосування взаємопов'язаних педагогічних практик; розвитку мовлення, навчання мови та мовленнєвого виховання [4; 27].

Формування мовленнєвої компетентності особистості дитини має на меті, крім ключового пізнання розвитку мовлення, процес становлення внутрішнього суб'єктивного світу з урахуванням індивідуальних психологічних особливостей кожного дошкільника. Реалізація таких форм мовленнєвої компетенції реалізується шляхом використання особистісно орієнтовного підходу, який має на меті індивідуальний розвиток дітей старшого дошкільного віку в закладі дошкільної освіти.

У Базовому компоненті дошкільної освіти виділяється, що одним з головних завдань дошкільної освіти є формування адекватної особистості дитини й подальша підготовка її до навчання в школі. Вивчення психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що кількості дітей дошкільного віку із порушеннями усного мовлення збільшилась, що визначає труднощі в оволодінні програмами розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку у рамках дошкільного закладу, своєчасною мовленнєвою підготовкою дітей до школи і становленням мисленнєво-пізнавальної діяльності, поведінки та особистості дитини в цілому [1].

Питання формування лексико-граматичної сторони мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення займає одне з головних напрямів в сучасній логопедії. Тому дуже важливим етапом є своєчасне виявлення й подолання порушень лексико-граматичної сторони мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Для проведення обстеження лексико-граматичної сторони мовлення у дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ III рівня обов'язковим є диференціація понять норми та дефектів мовлення.

Мова — система знаків, яка є засобом здійснення людського спілкування та мислення; соціально-психологічне явище, яке суспільно необхідне та історично обумовлене потребою у спілкуванні [3].

Мовлення — застосування мови, продукт мовленнєвої діяльності у процесі якого використовуються одиниці, форми, категорії та норми мови; послідовність мовних знаків, яка організовується відповідно до потреб інформації, яка висловлюється [5; 476].

Порушення мовлення визначаються як відхилення в мовленні людини від мовленнєвої норми, загальноприйнятої в певному мовному оточенні, обумовлене порушенням нормального функціонування психофізіологічних механізмів мовленнєвої діяльності [2].

Мовленнєві порушення мають такі особливості:

- 1) не являються діалектизмами, безграмотністю мовлення та вираженням незнання мови;
- 2) вони не відповідають віку людини;
- 3) пов'язані з порушеннями у функціонуванні психофізіологічних механізмів мовлення;
- 5) мають стійкий характер та не зникають самостійно;
- 4) здійснюють негативний вплив на подальший психічний розвиток дитини;
- 6) потребують логопедичної допомоги, в залежності від їх рівня порушення.

Оскільки, порушення мовлення являють собою певне відхилення від норми в процесі використання механізмів мовленнєвої діяльності, то під структурою мовленнєвого дефекту ми уявляємо множину мовленнєвих та не мовленнєвих симптомів цього порушення мовлення та характер їх взаємозв'язку. В структурі мовленнєвого дефекту прийнято виділяти первинний дефект (ядро) та вторинні порушення, які є наслідками первинного й знаходяться у причинно-наслідковому зв'язку з ним. Структура мовленнєвого дефекту має своє відображення у деякому співвідношенні первинних та вторинних симптомів, що найбільш визначає специфіку логопедичної роботи.

Проблема порушень мовленнєвого розвитку у дітей ґрунтовно вивчалась у вітчизняній і зарубіжній літературі багатьма спеціалістами починаючи ще з 50-60-х років ХХ століття (Р. Левіна, 1951, 1959, 1968; В. Орфінська, 1959, 1963, 1967; Б. Гріншпун, 1975; Л. Спірова, 1980; Є. Соботович, 1981, 1995, 1998; Л. Єфіменкова, 1981; К. Мاستюкова, 1972, 1981, 1999; Г. Каше, 1962, 1985; Г. Чиркіна, Т. Філічева, 1985, 1986, М. Шевченко, 1999; Л. Трофименко, 2005, В. Тарасун та ін.)

Отже, загальний недорозвиток мовлення — передбачає різні багаточисельні мовленнєві дефекти, при яких у дітей порушується здатність до формування всіх компонентів мовної системи, яка стосується її звукової та смислової сторони мовлення, при збереженому слуху та інтелекті [3; 33].

Отже, можна зробити такі висновки: мовлення — це особлива форма діяльності дитини, важливий результат її зусиль у пізнанні життєвого середовища. Наслідуючи способи мовленнєвого спілкування того простору, який оточує дитину, дошкільник сприймає та переймає їх як єдино правильні й незмінні. Варіативність виникає тоді, коли дитина потрапляє з родинного оточення в інше середовище, де з'являється потреба в спілкуванні з іншими дітьми, дорослими. Це і стає початком набуття життєвого досвіду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Науковий керівник: А.М. Богуш. К., 2021. 26 с.
2. Гамезо М. В., Домашенко И. А. Атлас по психологии. М. : Педагогическое общество России, 2004. 267 с.
3. Лопатина Л.В. Комплексный подход в диагностике и коррекции общего недоразвития речи у детей. Спб «СОЮЗ». :2003С.32-35.

4. Нікіщенко Г. Підготовка дітей з вадами мовлення в компенсуючому дитячому садку (групі) *Дитячий садок*. 2005. №35. С. 24-29.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. СПб, 2001, 781 с.

Рекомендує до друку науковий керівник Ільїна Н.В.